

تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

دکتر عباسعلی سلمانی*
غلامرضا سلمان پور سیاوشی**

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۶/۲۱

چکیده

موفقیت هر سازمان تربیتی و آموزشی از جمله دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، در راستای تحقق اهداف تربیتی و آموزشی، در گرو برخورداری از یک نظام آموزشی کارآمد، منسجم و پویا است. از این رو پژوهش حاضر با هدف دستیابی به الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، از طریق شناسایی، ارزیابی و تحلیل وضعیت موجود، در این دانشگاه صورت گرفته است. مهم ترین سؤالی که نتایج این پژوهش را به خود معطوف کرده، این است که الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) بایستی چگونه باشد؟ در این پژوهش از روش کمی (توصیفی، پیمایشی) بهره گیری شده و جامعه آماری آن شامل تعداد ۶۰ نفر از مدیران و فرماندهان صاحب نظر در این زمینه در دانشگاه است. بنابراین، روش انتخاب نمونه تحقیق، هدف مند بوده است. جهت گردآوری داده ها از روش میدانی و اسنادی استفاده شده و ابزار گردآوری داده ها در روش میدانی، پرسش نامه و در روش اسنادی، بررسی مبانی نظری و بررسی مستندات بوده است. در تحلیل داده ها از روش کمی (آمار توصیفی و استنباطی) استفاده شده که در نهایت، نتیجه ای که از این پژوهش به دست آمده، ارائه الگوی تربیت جهادی دانشجویان در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) بوده است.

کلیدواژه ها: تربیت، جهاد، تربیت جهادی.

* - استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)

** - نویسنده مسئول: دانش آموخته علوم تربیتی (مدیریت آموزشی)

۱. مقدمه

در مکتب اسلام آنچه به عنوان زیربنا و اساس حرکت‌های فکری و عملی انسان پذیرفته شده است اعتقادات و باورهایی است که انسان در عمق وجود خویش آنها را جای داده است. اهمیت اعتقادات مذهبی و مکتبی در اسلام را هر محقق منصفی می‌تواند از این مکتب دریابد و آن را به وضوح احساس نماید. تربیت از آن جا که رابطه مهمی با باور و اعتقادات قلبی دارد نقش مهم و اساسی را نیز داراست. انسان می‌تواند به سبب تربیت فطری به کمالات خود دست یابد. اولین گام در تربیت آن است که انسان خود را بشناسد و برای تربیت خود، اراده اختیار کند. آنگاه که مسیر خود را انتخاب کرد می‌تواند در مسیر رشد و تربیت گام برداشته و به جلو برود تا به مقام خلیفه الهی برسد (مردانی نوکنده، کیهان: ۱۳۸۱).

قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» (سوره رعد، آیه ۱۱) «همانا خداوند هیچ تغییری در (اوضاع حاکم بر) جامعه‌ای نمی‌دهد مگر آنکه ایشان (امور مربوط به) خود را دگرگون سازند.» «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوَةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» (سوره نحل، آیه ۹۷) «هر که، مرد یا زن، عمل صالح انجام دهد و مؤمن باشد تماماً او را به حیات طیبه (زندگانی پاک و پسندیده‌ای) زنده‌اش می‌داریم، و همانا آنان را به بهتر از آنچه کرده‌اند، پاداش خواهیم داد.»

تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه‌جانبه در ابعاد علمی، فرهنگی، آموزشی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی در تمامی سازمان‌ها و نهادهای جمهوری اسلامی است (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۵). عرصه تربیت و آموزش در نهاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از مهم‌ترین زیرساخت‌های رشد و تعالی همه‌جانبه کشور برای دستیابی به آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران، حضور فعال و سازنده و پیشرو در میان ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان با تکیه بر تربیت انسان‌های عالم، متقی و آزاده و اخلاقی می‌باشد؛ تربیت و آموزشی که تحقق‌بخش حیات طیبه، و تحقق‌بخش تمدن اسلامی-ایرانی باشد. تربیت و آموزش پاسداران و به تبع آن برنامه‌های درسی، برای ایجاد تغییر و تحول در آنها به کار گرفته می‌شوند. هیچ نظام تربیتی را نمی‌توان یافت که برای تربیت انسان‌ها کوشش کند ولی جهت‌گیری مشخص در این کار نداشته باشد. در مطالعه مکاتب فلسفی و آرای تربیتی ملل، آنچه

بیش از حد بین آنها مشترک به نظر می‌رسد ابتدای آنها به نیازهای فرهنگی، اجتماعی، تاریخی، بومی و.... ملت‌هاست. آرمان‌ها، ارزش‌ها و نظام حاکم بر جامعه، اساسی‌ترین عامل تکوین و رشد تربیت و آموزش به شمار می‌رود و از همین رو موضوعات، تجارب و مهارت‌هایی که در برنامه درسی گنجانده می‌شود بیانگر دیدگاه‌ها، چشم‌اندازها و فلسفه حاکم بر جامعه است. برای نیل به این آرمان‌های متعالی از طریق آموزش و پرورش رسمی و تربیت نسل نو در مسیر صیانت، تعالی و کمال نظام اسلامی، و به‌طور کل برای مثل به یک الگوی تربیت، لازم است تا با تکیه بر آرای پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت (ع)، الله را به‌عنوان حقیقت مطلق به رسمیت بشناسیم و در تعیین اهداف، موضوعات درسی، محتوای آموزشی، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزشیابی، آنها را وجه العین فعالیت‌های خود قرار دهیم (سقای سعیدی، ۱۳۸۵).

۱. بیان مسئله

دستیابی به اهداف و آرمان‌های تربیتی از نگرانی‌های اصلی هر نظام آموزشی است. در نظام تربیت و آموزش سپاه (دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)) به سبب ویژگی‌های اسلامی و معنوی آن، دستیابی به اهداف تربیت دینی و جهادی از جایگاهی ویژه برخوردار است. در هر یک از دو بخش «تربیت و آموزش» همان‌طور که در هدف‌گذاری دقت می‌شود، باید شاخص‌های مناسبی نیز با توجه به اهداف انتخاب شود. به ویژه در بخش تربیت که چون تربیت ما دینی و جهادی است و هدف‌گذاری آن از متن دین است، شاخص‌هایی که جهت رسیدن به اهداف در نظر گرفته می‌شود باید با هدف‌ها تناسب کامل داشته باشد (ذوعلم، ۱۳۸۰: ۲۴).

دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) مهد تربیت و آموزش پاسداران بدو ورود به سپاه می‌باشد. بنا به فرموده فرماندهی معظم کل قوا، امام خامنه‌ای (مدظله العالی) تربیت افسرانی کارآمد، مسلمان و انقلابی که شناخت مناسبی از مسائل اسلامی، انقلابی و سیاست اسلام و انقلاب داشته باشند، نیروهای مسلح را متحول خواهد کرد. دگرگونی در مراکز آموزشی ورودی، موجب دگرگونی‌های زیادی در نیروهای مسلح خواهد شد. بر این اساس ضرورت دارد تربیت و آموزش در دوره عمومی تربیت پاسدار به گونه‌ای باشد که بصیرت، دانش و مهارت، توانمندی جسمی، روحی و روانی را برای تحقق مأموریت سپاه ایجاد نماید؛ که این امر نیازمند تهیه و تدوین یک

الگوی تربیتی مناسب و یکپارچه می‌باشد.

با توجه به این که فعالیت‌ها و اقدامات تربیتی زیادی تاکنون در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) در اجرای دوره‌های عمومی تربیت پاسداری دانشجویان بدو ورود به سپاه انجام گرفته است؛ اما در اجرای دوره‌های مذکور به صورت سلیقه‌ای عمل شده و بر اساس یک الگوی مناسب و یکپارچه انجام نمی‌شود؛ که این امر می‌تواند باعث آسیب‌ها و کاستی‌هایی در نظام حاکم بر تربیت و آموزش سپاه (دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)) شود. این آسیب‌ها نشان می‌دهد باید به مسائل تربیت و آموزش دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) با دیدی جامع‌تر و سیستماتیک نگریست. بنابراین همان‌طور که از موضوع برمی‌آید و آن‌چه که در این نوشتار دنبال می‌شود، در واقع تدوین الگوی مناسب تربیت جهادی برای اجرای دوره‌های عمومی تربیت پاسداری دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، جهت هماهنگی و اثربخشی بهتر فعالیت‌ها و اقدامات تربیتی می‌باشد.

۲. سؤالات تحقیق

۲-۱- سؤال اصلی

- الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) بایستی چگونه باشد؟

۲-۲- سؤالات فرعی

۲-۱-۱- الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام

حسین (ع) در ابعاد معنوی، روحی و اخلاقی بایستی چگونه باشد؟

۲-۱-۲- الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام

حسین (ع) در ابعاد علمی، فکری و اعتقادی بایستی چگونه باشد؟

۲-۱-۳- الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام

حسین (ع) در ابعاد جسمانی و عملی بایستی چگونه باشد؟

۳. اهمیت و ضرورت تحقیق

تعلیم و تربیت از مفاهیمی است که دارای اهمیت فوق العاده می‌باشد و تربیت موجب شکوفایی فطرت و مقدم بر تعلیم است که سعادت دو دنیای انسان بدان بستگی دارد. که همه افراد، در هر سن و در هر قشری از جامعه که هستند، باید بدان توجه کنند (روح‌بخش زائری، ۱۳۹۱).

جهادی بودن یک روحیه است که به‌عنوان ملکه در افراد شکل می‌گیرد و این گونه نیست که با شعار بتوان آن را تحقق بخشید؛ بلکه همانند دیگر منش‌ها و خلق و خوی بشر می‌بایست با تمرین و تکرار ایجاد و نهادینه شده و به‌عنوان شاکله شخصیتی فرد درآید. در این صورت است که می‌توان از یک شخصیت انقلابی و جهادی، روحیه جهادی را انتظار داشت؛ زیرا هر کسی چنان عمل می‌کند که شاکله و شخصیت وجودی‌اش شکل گرفته است (سوره اسراء، آیه ۸۴).

از نظر مقام معظم رهبری، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، غفلت از روحیه جهادی موجب می‌شود تا نتوانیم در مقابل انبوه مشکلات، کاری را پیش ببریم و از موقعیت‌ها و فرصت‌ها بهره ببریم. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «گاهی اوقات غفلت از روحیه جهادی و ایشار داشته‌ایم» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مسئولین ۱۳۹۰/۵/۱۶).

امام خمینی (ره) درباره اهمیت تربیت دینی می‌فرمایند: «باید توجه داشته باشید که این بچه‌هایی که پیش شما تربیت می‌شوند، تربیت دینی بشوند، تربیت اخلاقی بشوند. اگر یک بچه متدین را شما تحویل جامعه بدهید، یک وقت می‌بینید همین بچه متدین متعهد، یک جامعه را اصلاح می‌کند. یک فرد ممکن است یک جامعه را اصلاح بکند، بنابراین اگر خدای نخواست این بچه از دامن شما درست از کار درنیاید، از تحت تربیت شما که معلم هستید درست از کار در نیاید ممکن است یک بچه یک جامعه را فاسد کند و شما مسئول باشید.» (ادیب، ۱۳۹۱: ۳۵).

در بیان اهمیت و ضرورت این تحقیق می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) به یک الگوی تربیتی یکپارچه و مناسب جهت اجرای دوره‌های عمومی تربیت پاسداری مربوط به دانشجویان بدو ورود به سپاه (دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)) دست خواهد یافت، بنابراین نظام تربیتی مدونی خواهد داشت.
- مبانی تربیتی و آموزشی دوره‌های عمومی تربیت پاسداری با رویکرد اسلامی (برگرفته

- از قرآن کریم، سیره انبیاء و ائمه اطهار (ع) و منویات و انتظارات فرمانده معظم کل قوا) طراحی خواهد شد.
- مبانی تربیتی و آموزشی مبتنی بر اسناد بالادستی (چشم‌انداز، رسالت، اصول، ارزش‌ها و تدابیر فرمانده محترم کل سپاه) خواهد شد.
  - از آزمون و خطا در فعالیت‌ها و اقدامات تربیتی جلوگیری می‌شود.
  - از هدر رفتن منابع مالی، انسانی، فیزیکی و ... جلوگیری شده و استفاده بهینه می‌گردد.
  - فعالیت‌ها و اقدامات تربیتی به‌طور منظم اجرا شده و فراگیران دچار سردرگمی نمی‌شوند.
  - یادگیری فراگیر حاصل شناخت، ادراک و بصیرت می‌شود.
  - یادگیری یک امر درونی تلقی شده و فراگیر در جریان یادگیری، فعال و انعطاف‌پذیر می‌شود.
  - با پیاده‌سازی این الگو، فراگیران «بصیرت» در حل مسئله پیدا خواهند کرد.

۴. اهداف تحقیق

۴-۱. هدف کلی (اصلی) تحقیق

- تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

۴-۲. هدف جزئی (ویژه) تحقیق

- ۴-۲-۱- تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) در حوزه معنوی، اخلاقی و روحی.
- ۴-۲-۲- تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) در حوزه علمی، فکری و اعتقادی.
- ۴-۲-۳- تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) در حوزه جسمانی و عملی.

۵. مبانی نظری تحقیق

۵-۱. تربیت

واژه تربیت از ریشه «رَبَّو» به معنای فراهم آوردن موجبات فزونی و پرورش است و عمدتاً مفهوم رشد و نمو جسمی مراد است. از ریشه «رَبَّو» (رب) دو عنصر معنایی مالکیت و تدبیر را داشته و ربّ به معنای مالک مدبّر است؛ یعنی هم صاحب است و تصرف در مایملک از آن او، و هم تنظیم و تدبیر مایملک در اختیار اوست (باقری، ۱۳۸۰: ۵۱ و ۵۳).

واژه تعلیم یا آموزش در لغت نامه دهخدا به معنی آموختن، آگاهانیدن، کسی را چیزی آموختن، آموزانیدن و... آمده است. همچنین در همان جا تربیت یا پرورش، به پروراندن، پروردن و آموختن معنا شده است (دهخدا، ۱۳۷۳).

موضوع تربیت به طور اعم موجودی است که نشو و نمو یا رشد می کند و بالقوه استعداد بالندگی را دارد و به طور اخص انسان کمال پذیری است که در صدد تغییر مطلوب حیات و زندگی خود می باشد و بالقوه قابلیت رسیدن به عالی ترین مراحل کمال را دارد. تربیت شامل ایجاد یا فعلیت بخشیدن هر نوع کمالی در انسان می شود که مطلوبیت و ارزش داشته باشد. این کمال گاهی جنبه شناختی دارد که به دانش، شناخت و آگاهی انسان مربوط می شود گاهی نیز جنبه کنشی یا حرکتی دارد که به رفتارها و اعمال عینی انسان که اغلب دارای مظاهر جسمانی هستند مربوط می شود و بالاخره گاهی جنبه گرایشی یا عاطفی دارد که با نگرش، اعتقاد، ایمان و علائق، و احساسات انسان مرتبط است (اکبری، ۱۳۸۹: ۴۳).

تربیت عبارت است از فراهم کردن زمینه ها و عوامل برای شکوفا کردن و به فعلیت رساندن استعدادهای بالقوه انسان و حرکت تکاملی او به سوی هدف مطلوب، منطبق بر اصولی معین و برنامه ای منظم و سنجیده (گرمیت^۱، ۱۹۹۶: ۵۴۷-۵۴۳).

شهید مطهری در تعریف تربیت می نویسد: تربیت عبارت است از پرورش دادن. یعنی استعدادهای درونی ای را که بالقوه در یک شیء موجود است به فعلیت در آوردن (مطهری، ۱۳۷۸: ۵۶). در اصول تربیت دینی، ریشه اصلی همان اعتقاد به خداست که در پرتو آن باید

۱- Grimmitt

احساسات نوع دوستانه را تقویت کرد؛ حس زیبایی را پرورش داد؛ اعتقاد به روح مجرد و عقل مجرد و روح مستقل از بدن را تقویت کرد و حتی از حس منفعت جوینی انسان استفاده کرد (مطهری، ۱۳۷۸: ۹۱).

امام خمینی (ره) تربیت را مهم‌ترین امر انسان دانسته و می‌فرماید: «اساس عالم بر تربیت انسان است. تربیت کنید؛ مهم تربیت است؛ علم تنها فایده ندارد؛ علم تنها مضر است. تربیت و تزکیه مقدم بر تعلیم است»؛ «هر اصلاحی نقطه اولش خود انسان است. اگر چنانچه خود انسان تربیت نشود، نمی‌تواند دیگران را تربیت کند. انسان اگر درست بشود، همه چیز عالم درست می‌شود». ایشان در جای دیگر می‌فرمایند: «در اسلام همه امور مقدمه انسان‌سازی است. هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند من دیگر احتیاج ندارم به این‌که تعلیم بشوم و تربیت بشوم؛ رسول خدا هم تا آخر احتیاج داشت، منتها احتیاج او را خدا رفع می‌کرد. ما همه احتیاج داریم» (ر.ک. به: www.hawzah.net/per/k/kalamat).

رهبر معظم انقلاب نیز در معنای تربیت می‌فرماید: تربیت به معنای رشد و نمو و حرکت هر شیء به سمت هدف و غایتی است که آن شیء کمال خود را باز می‌یابد... (بیانات رهبر معظم انقلاب - مصاحبه با مجله آینده‌سازان (۱۳۶۵) (شوبکلاپی، ۱۳۸۹: ۹۱). به این ترتیب، در نظر مقام معظم رهبری، تربیت یعنی شکوفایی استعدادها، و این، معنای وسیعی را دربر می‌گیرد که شامل بروز سلامت جسمی، فکری، علمی و اخلاقی انسان است که قصد شده تا در مسیر کمال، رشد و نمو داده شود. یعنی اهداف تربیتی دارای گستردگی خاصی است که همه استعدادهای بشری از جمله تربیت اخلاقی و رشد معنوی را شامل می‌شود.

بی‌شک، تربیت که سنگ بنای شخصیت فکری هر انسانی را پایه‌گذاری می‌کند، به دلیل نتایج ارزشمندی که به دنبال می‌آورد، بر تعلیم که تنها به تقویت قوای عقلانی انسان می‌پردازد، تقدم رتبی دارد؛ چنانکه در آیه «وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» (سوره آل عمران، آیه ۶۴). تقدم تزکیه بر تعلیم نشان داده شده است. این کلام مقام معظم رهبری است که فرمود: تربیت پیش از تعلیم، انسان را به حرکت در می‌آورد. اگر تربیت نباشد، بصیرت انسان به کمک او نمی‌آید (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با شرکت کنندگان همایش معاونین پرورشی، ۱۳۶۴) (شوبکلاپی، ۱۳۸۹: ۹۲).

۵-۲. جهاد

جهاد از ماده جهد به معنای مشقت است و در اصطلاح شرع، عبارت است از بذل جان، مال و توان خویش در راه اعتلای کلمه اسلام و اقامه شعائر ایمان. بنابراین، جهاد در اصطلاح قرآنی و فقه اسلامی، تنها جهاد با اسلحه و نظامی نیست، بلکه همه اشکالی که موجب می‌شود تا اسلام اجرایی شود و در میان مردم و جامعه تحقق یابد، جهاد است (جواهرالکلام، ج ۲۱: ۳).

در قرآن کریم گاهی بحث از قتال شده است مانند آیه واجب شدن نبرد با مشرکین که می‌فرماید «كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ» (سوره بقره، آیه ۲۱۶) و گاهی بحث جهاد مطرح گردیده است: «وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ» (سوره حج، آیه ۷۸). واژه «قتال» فقط به معنای مقابله نظامی و درگیری با دشمن است ولی واژه «جهاد» به معنای هرگونه کوشش در راه خدا و تلاش برای انجام نیکی‌ها است و قتال شعبه‌ای از جهاد است (تفسیر نمونه، جلد ۱۴: ۱۸۱).

مقام معظم رهبری در دیدار با بسیجیان می‌فرمایند: «عرصه حضور بسیج خیلی وسیع‌تر از عرصه نظامی است. این که من بارها گفته‌ام و تکرار می‌کنم که نباید بسیج را یک نهاد نظامی به حساب آورد، تعارف نیست؛ بلکه حقیقت قضیه این است. بسیج عرصه جهاد است، نه قتال. قتال یک گوشه‌ای از جهاد است. جهاد یعنی حضور در میدان با مجاهدت، با تلاش، با هدف و با ایمان؛ این می‌شود جهاد. لذا «جاهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه»؛ جهاد با نفس، جهاد با مال. جهاد با نفس کجاست؟ فقط به این است که توی میدان جنگ برویم و جانمان را کف دست بگیریم؛ نه، یکی از انواع جهاد با نفس هم این است که شما شب تا صبح را روی یک پروژه تحقیقاتی صرف کنید و گذر ساعات را نفهمید. جهاد با نفس این است که از تفریح‌تان بزنید، از آسایش جسمانی‌تان بزنید، از فلان کار پرپول و پردرآمد - به قول فرنگی‌ها پول‌ساز - بزنید و تو این محیط علمی و تحقیقی و پژوهشی صرف وقت کنید تا یک حقیقت زنده علمی را به دست بیاورید و مثل دسته گل به جامعه‌تان تقدیم کنید؛ جهاد با نفس این است. یک قسمت کوچکی هم جهاد با مال است.» (ر.ک. به: www.khamenei.ir). جهاد یعنی تلاش و کوشش در راه ارزش‌های والا، و برای همین است که «انّ الجهاد باب من أبواب الجنّة» جهاد دری از درهای بهشت است (بیانات رهبر معظم انقلاب در مراسم مشترک دانشگاه‌های افسری ارتش، ۱۳۸۴/۰۹/۳۰).

همچنین مقام معظم رهبری در تشریح موضوع جهاد فرموده‌اند: «معیار جهاد، شمشیر و میدان

جنگ نیست. معیار جهاد همان چیزی است که امروز در زبان فارسی ما در کلمه مبارزه وجود دارد. فلانی آدم مبارزی است. فلانی آدم مبارزی نیست. نویسنده مبارز، نویسنده غیر مبارز. عالم مبارز، عالم غیر مبارز. دانشجوی مبارز و طلبه مبارز، دانشجوی غیرمبارز و طلبه غیرمبارز. جامعه مبارز و جامعه غیرمبارز. پس جهاد یعنی مبارزه. در مبارزه دو چیز حتماً لازم است: یکی اینکه در آن جد و جهد و تحرکی باشد. انسان در رختخواب یا در بستوی خانه که نمی‌تواند مبارزه کند، در مبارزه باید جد و جهدی وجود داشته باشد... دوم اینکه در مقابلش دشمنی باشد. مبارزه در آنجا که دشمن نیست معنا ندارد. پس جهاد متقوم بر این دو رکن است... اگر کسی علیه دوست جد و جهد کند این جهاد نیست بلکه فتنه و اخلال است. اگر کسی در مقابل دولت حق در مقابل صلاح و نظام حق جد و جهد و تلاش کند این فتنه و محاربه است، جهاد نیست. حالا این جد و جهدی که انجام می‌گیرد به هر شکلی باشد؛ چه به شکل نوشتن، گفتن، کتاب و چه به شکل شب‌نامه، شایعه‌پراکنی، نق زدن و منفی‌بافی، همه‌اش فتنه‌گری و اغواگری و بعضی از اشکالش محاربه است. اگر همه این‌ها در مقابل دشمن خدا و دشمن علی لسان الله و لسان رسوله و اولیائه علیهم السلام باشد می‌شود جهاد فی سبیل الله. پیغمبر (ص) به این گونه جهاد دعوت می‌کند. پس تنبلی و نشستن و بیکارگی و بی‌اهتمامی از امت پیغمبر خواسته نیست. جهاد دایم» (بیانات رهبر معظم انقلاب در شروع درس خارج فقه، ۷۳/۰۶/۲۰). «اساساً همین وجود مانع است که به تلاش انسان معنا و حقیقت معنوی می‌بخشد و اسمش می‌شود جهاد؛ و الا اگر مانع نبود، جهاد معنی نداشت. جهاد یعنی جد و جهد همراه با زحمت و چالش با موانع» (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۸۳/۰۴/۱۸).

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در جایی دیگر می‌فرماید: جهاد یعنی حرکت انسان در میدان حرکت و مبارزه با مانع‌ها و مانع‌تراش‌ها و احساس تکلیف و تعهد. یک ملت وقتی معتقد به جهاد شد، در همه میدان‌ها پیشرو است. جهاد فقط تفنگ به دست گرفتن نیست؛ جهاد این است که انسان خود را همیشه در میدان حرکت و مبارزه با مانع‌ها و مانع‌تراش‌ها ببیند، احساس تکلیف کند، احساس تعهد کند؛ این می‌شود جهاد؛ جهاد اسلامی این است. جهاد گاهی با جان است، گاهی با مال است، گاهی با فکر است، گاهی با دادن شعار است، گاهی با حضور در خیابان است، گاهی با حضور در پای صندوق رأی است؛ این می‌شود جهاد فی سبیل الله؛ و این است که یک ملت را رشد می‌دهد، طراوت می‌دهد، تازگی می‌دهد، امید می‌دهد و یک ملت پیش می‌رود... (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۹/۸/۲۶).

۵-۳. تربیت جهادی

یکی از مفاهیمی که در تربیت و آموزش مورد بررسی متخصصان تعلیم و تربیت در سپاه قرار گرفته است؛ الگوی مدیریت و تربیت جهادی می‌باشد. این الگوی جدید برگرفته از مبانی اسلامی، منویات مقام معظم رهبری و تجربیات هشت ساله دفاع مقدس است. این الگوی نوین برای خروج از این درجا زدگی و عدم پویایی در سازمان سپاه باید اساس برنامه‌ها و طرح قرار گیرد.

اساساً «تربیت جهادی» در پرتو مدیریت جهادی امکان پذیر است. این نوع مدل تربیت، برگرفته از معارف اسلامی، قرآن، سنت، تعالیم ائمه اطهار، تجارب علمی و نظامی است. منظور از «تربیت جهادی» به مثابه یک ضرورت مبرم، و توجه به همه جنبه‌های تربیتی در پاسداران خواهد بود. منظور از تربیت جهادی، از نظر انداختن سایر جنبه‌های تربیتی نیست، به گونه‌ای که تمام توجه به امور نظامی و شئون جهاد رزمی معطوف گردد و دیگر ابعاد مهم تربیت پاسدار، نظیر پرورش روحی و فکری، تربیت سیاسی و سازمانی، تربیت علمی و ... مورد غفلت قرار گیرد. در واقع «تربیت جهادی» تربیتی است که انسان‌ها را با تخصص‌های مختلف (مومن، بصیر، جهادی، ولایت‌مدار، آرمان‌خواه، رسالت‌محور، انقلابی، تحول‌گرا، خلاق و با نشاط، منضبط و قانون‌گرا، کارآمد، خستگی‌ناپذیر، هوشمند، سالم و قوی، مردم‌دار و مردم‌یار، با ظرفیت چندجانبه)، به مجاهد فی سبیل الله تبدیل می‌کند، به گونه‌ای که تمام مهارت‌ها و تخصص‌های ایشان، در خدمت جهاد قرار می‌گیرد. منظور از آن، پروریدن روح جهاد فی سبیل الله در وجود فرد و سازمان، تا حدی که به مثابه روح قوام دهنده، در تمام تلاش‌های هدفمندانه حرکتی فرد و سازمان، تبلور پیدا کند (برزنونی، ۱۳۹۱: ۱۱۵ و ۱۱۶).

۵-۳-۱. شاخصه‌های روحیه و تربیت جهادی

شاخصه‌هایی که در آیات و روایات برای روحیه و تربیت جهادی بیان شده عبارتند از:

(۱) **ایمان و اخلاص:** از جمله مهم‌ترین شاخص‌های روحیه و تربیت جهادی، ایمان و اخلاص است. خداوند در آیاتی توفیق بر جهاد خالصانه و به دور از هرگونه ترس از سرزنش گران را جلوه فضل الهی دانسته است. این بدان معناست که هر کسی به این روحیه دست نمی‌یابد، مگر اینکه از ایمان و اخلاص بهره برده باشد (سوره‌های آل

عمران، آیات ۱۷۳ و ۱۷۴؛ مائده، آیه ۵۴؛ ممتحنه، آیه ۱).

(۲) اتحاد و وحدت: از دیگر عناصر و شاخص‌های روحیه و تربیت جهادی، می‌توان به اتحاد، وحدت و همدلی میان اقشار جامعه اشاره کرد. خداوند در آیاتی از جمله ۱۵۲ سوره آل عمران و ۴۵ و ۴۶ سوره انفال به این شاخص اشاره کرده و بر لزوم اتحاد و پرهیز از نزاع در عرصه جهاد با دشمن تاکید نموده است.

(۳) احسان و ایثار: از دیگر شاخص‌های روحیه و تربیت جهادی، احسان و ایثار است؛ این که شخص از حق و حقوق خود بگذرد و مردم و دیگران را مقدم دارد (سوره بقره، آیه ۱۹۵).

(۴) استغفار از اسراف: انسان در موقعیت‌هایی چون قدرت و ثروت، گرایش به اسراف پیدا می‌کند؛ لذا باید همواره خود را در پناه خدا قرار داده و از هر گونه اسراف و خطا استغفار کند. خداوند در آیه ۱۷۴ سوره آل عمران، آموزش‌خواهی از گناه و اسراف در کارها را از شاخص‌های جهاد و روحیه جهادی دانسته است.

(۵) پرهیز از سستی: این که انسان اهل مقاومت، استقامت و صبر باشد و کاهلی نکند، از واژه جهاد که از جهد به معنای مشقت و تلاش بی‌وقفه و مستمر است به دست می‌آید. البته خداوند بر ضرورت پرهیز مجاهدان اسلام، از سستی در تعقیب دشمنان و امور دیگر در آیاتی از جمله آیه ۱۰۴ سوره نساء و ۴۵ و ۴۶ سوره انفال تاکید کرده است.

(۶) نظم: از دیگر شاخص‌های روحیه و تربیت جهادی، نظم در امور است. خداوند در آیه ۴ سوره صف می‌فرماید که نظم نیروها در میدان جهاد، از شاخص‌های پسندیده و ارزشمند در تحقق روحیه جهادی است.

پرهیز از غرور و عجب: قدرت و ثروت و موفقیت در امری موجب می‌شود که انسان دچار عجب و غرور شود و زمینه برای اشتباه و خطا فراهم گردد. خداوند در آیه ۴۷ سوره انفال از رهسپار شدن به جبهه‌های نبرد با سرمستی و غرور، نهی کرده است. این عامل در هر حوزه دیگری که مرتبط به جهاد است می‌تواند تأثیرات منفی و مخربی به جا گذارد.

توکل: خداوند بارها بر اصل توکل تأکید کرده و حتی به پیامبر (ص) سفارش کرده که

در هنگام عزم بر انجام کاری، اصل توکل را فراموش نکند؛ زیرا این خداوند است که برای اسباب، آثار قرار می‌دهد و مشیت اوست که تأثیرات را رقم می‌زند (سوره آل عمران، آیه ۱۵۹). همین مسئله در خصوص جهاد نیز به‌عنوان یک شاخص مورد تأکید قرآن در آیه ۵۱ سوره توبه قرار گرفته است.

۷) ذکر بسیار خدا: از شاخص‌های مهم دیگر روحیه و تربیت جهادی این است که انسان همواره خدا را در یاد داشته و خود را در محضر خدا ببیند. چنین حالتی موجب می‌شود که هرگز کار را در گستره کوچک دنیا و برآورد نیازهای مردم نبیند بلکه یک انگیزه قوی و آسمانی و بلندتری او را هدایت و تقویت کند (سوره انفال، آیه ۴۵). البته شاخص‌های دیگری می‌توان برشمرد ولی به اهم آن‌ها در این جا اشاره شد.

۵-۳-۲. هدف تربیت جهادی

هدف تربیت جهادی، ساختن و پرورش انسانی است که:

الف. به خاطر اسلام زیست می‌کند.

ب. در مسیر زندگی تکاملی‌اش، ولایت‌مداری بصیرانه را شعار عملی خویش ساخته است.

ج. رسالت مهم و سرنوشت‌ساز خود را در جامعه به خوبی درک می‌نماید.

د. برای ادای رسالت مهم خویش در هر شرایطی، بصیرانه آماده است.

ه. دلش از غیر خدا بریده و با توکل به خدای سبحان، توجه ویژه او به زندگی آخرت است.

و. شعار شهادت در راه خدا سر می‌دهد و خود نیز مصداق عملی این شعار است.

ز. منفعت دنیایش را بالاتر از مصلحت آخرت و وظیفه‌اش نمی‌داند.

خلاصه این‌که، تربیت جهادی، انسان‌های جهادگر را تربیت می‌کند. دانشمند مجاهد، استاد

مجاهد، دکتر مجاهد، نویسنده مجاهد، متخصص مجاهد، پزشک مجاهد و غیره.

یعنی جهاد، نشانه تمایز و نقطه امتیاز مشترک انسان‌ها با تخصص‌های گوناگون تلقی می‌شود

و در این جهاد، همه‌جانبه‌نگری متوازن ملاحظه شده است (برزنونی، ۱۳۹۱: ۱۱۶).

در تربیت جهادی سه امر مهم و اساسی موجب اهتمام و توجه است:

۱) مجاهده با نفس: توجه به نفس، از طریق ارتباط با خدای سبحان و شهادت در راه او و

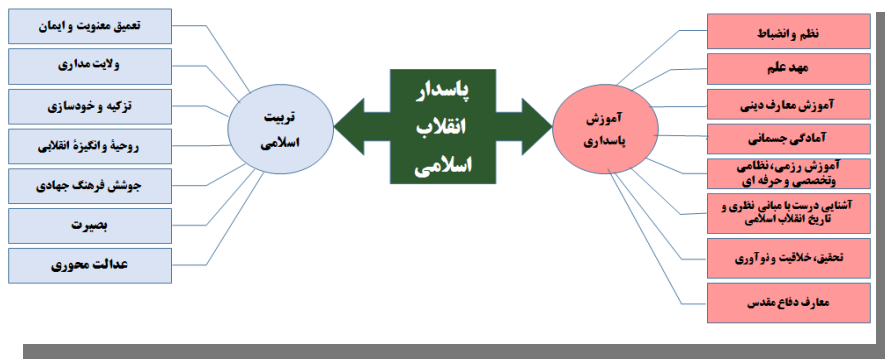
نگه‌داشتن نفس از هر چیزی که تمایل انسان را به دنیا و لذت‌های زودگذر سوق می‌دهد.

۲) **مجاهده با جسم:** توجه به بدن، از طریق انجام تمرین‌های هدفمند و آموزش‌های تأثیرگذار به گونه‌ای که فرد، نیرومند بار بیاید و تمام امکانات و مهارت‌های پیشرفته دفاعی و هجومی را فراچنگ آورد. یا به عبارت دیگر، توجه به توانایی‌ها و تقویت قوای جسمانی از طریق آموزش‌های رزمی و نظامی به گونه‌ای فراگیر که در صحنه نبرد آن‌ها را بتواند پیاده کند.

۳) **مجاهده با جهل و گمراهی:** توجه به دانایی، از طریق دانش‌افزایی، پیش‌افزایی و بصیرت‌افزایی، از مسیر توجه به «زمینه‌های بصیرت‌زا» به گونه‌ای که با درس‌آموزی و عبرت‌گیری و کسب آگاهی دقیق و عمیق، برای تصمیم‌گیری درست و به‌موقع و اقدام به‌جا و متناسب آماده گردد. یا به عبارتی دیگر، توجه به کسب معلومات و دانش‌افزایی از طریق کسب تجارب و علوم روز (همان منبع: ۱۱۷).

۵-۴. انتظارات فرمانده معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه تربیت و آموزش از دانشگاه امام حسین (ع)

فرمانده معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در تشریف‌فرمایی به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) طی سال‌های اخیر، منویاتی دارند که بخشی از آن، خواسته‌ها و انتظارات معظم له از دانشگاه می‌باشد، که به‌طور صریح و روشن بیان می‌فرمایند. ایشان راجع به محورهایی از جمله علمی بودن، نظامی بودن، معنوی و عرفانی بودن دانشگاه و ... و همچنین در خصوص آموزش‌های رزمی و این‌که این دانشگاه مرکز آموزش‌های انقلابی و مرکز آماده‌سازی‌های فکری و روحی است و ... بیاناتی را فرمودند که بایستی این خواسته‌ها و انتظارات به‌عنوان نقشه راه فعالیت‌های دانشگاه در دو بعد تربیت و آموزش مورد توجه قرار گیرد. تربیت و آموزش، برای پاسدار انقلاب، به مثابه دو بال پرنده است که لازم و ملزوم یکدیگرند و بایستی به‌صورت متوازن رشد نمایند. انتظارات و خواسته‌های مقام معظم رهبری از دانشگاه در دو بعد تربیت و آموزش به‌صورت یک مدل رسم گردیده است (شکل ۱):

شکل ۱- پاسداری انقلاب اسلامی از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

۵-۵. ابعاد و مؤلفه‌های الگوی تربیت جهادی

ابعاد و مؤلفه‌های (حوزه‌های) الگوی تربیت جهادی عبارتند از:

۵-۵-۱. ابعاد معنوی، اخلاقی و روحی

- (۱) حوزه قرآن و عترت
- (۲) حوزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس
- (۳) حوزه تربیت پاسداری

۵-۵-۲. ابعاد علمی، فکری و اعتقادی

- (۱) حوزه توانمندی‌های سازمانی
- (۲) حوزه فرماندهی و مدیریت جهادی
- (۳) حوزه جنگ نرم
- (۴) حوزه خلاقیت و نوآوری

۵-۵-۳. ابعاد جسمانی و عملی

- (۱) حوزه توانمندی‌های نظامی پایه
- (۲) حوزه توانمندی‌های جسمانی

شایان ذکر است جهت تدوین الگوی تربیت جهادی، حوزه‌های مختلفی ممکن است وجود داشته باشد؛ اما مؤلفه‌های (حوزه‌ها) مذکور بر اساس محور فرمایشات مقام رهبری در

دانشگاه امام حسین (ع) و همچنین نظرسنجی از افراد صاحب نظر در این خصوص تهیه گردیده و در ادامه سعی شده است هریک از مؤلفه‌ها بر همان اساس (انتظارات، خواسته‌ها، دیدگاه‌ها و فرمایشات مقام معظم رهبری) شرح داده شود.

۵-۵-۴. ابعاد معنوی، اخلاقی و روحی

الف- حوزه قرآن و عترت

با توجه به دروسی که در این حوزه ارائه می‌گردد؛ هدف این است که فراگیران (دانشجویان) بتوانند در خصوص روان‌خوانی قرآن مهارت پیدا کنند و همچنین با احکام ضروری و مبتلا به، اخلاق اسلامی، اصول عقاید اسلامی، مبانی ولایت فقیه، نظام دفاعی اسلام، نهج البلاغه و غیره آشنایی پیدا کنند و بتوانند در صحنه عمل آن را پیاده کنند. مقام معظم رهبری در دانشگاه امام حسین (ع) فرمودند: «شما جوانید، مؤمنید، انقلابی هستید، بحمدالله تربیت شده قرآنید، محیط پیشرفت آماده است، چشم و دل شما روشن است، باید پیش بروید» (بیانات مقام معظم رهبری در دانشگاه امام حسین (ع)، مراسم میثاق ۱۳۷۴).

همچنین فرمانده معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) خطاب به پاسدار دانشجویان می‌فرمایند: «شما در کسوت با شکوه و شریف پاسداری، این باور را در دل دشمن هرچه بیشتر کنید، خودتان را از لحاظ معنوی بسازید، بندگی خدا، خشوع در مقابل خدا موجب می‌شود که انسان در مقابل هیچ زورگویی خضوع نکند. دلی که مهابت الهی را، عزت الهی را درک کرده است، در خود احساس عزتی می‌کند که بزرگ‌ترین قدرت‌ها در مقابل آن عزت، تاب مقاومت نمی‌آورند. عبودیت خودتان را روزبه روز بیشتر کنید» (بیانات مقام معظم رهبری در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، مراسم میثاق ۱۳۸۸).

ب- حوزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

در این حوزه هدف این است که فراگیران با مبانی نظری و تاریخ انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، اندیشه‌های دفاعی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در اسلام و جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی آشنا شوند تا بتوانند

تاریخ عینی انقلاب را درک و رسالت و دست‌آوردهای انقلاب اسلامی را تشریح کنند. اندیشه‌های امامین انقلاب را بدانند و عمل کنند، جریان‌ات فرهنگی و سیاسی را تشخیص و با ارزش‌ها و معیارهای انقلاب تطبیق دهند و همچنین توانایی تشریح عملیات‌های دفاع مقدس را به‌عنوان یک روایتگر به‌دست آورند.

در اهمیت این حوزه می‌توان به بعضی از فرمایشات فرمانده معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، اشاره نمود:

«مجموعه دانشگاه امام حسین (ع) هم علمی است، هم انقلابی است، هم نظامی و هم فرهنگی است».

«دانشگاه امام حسین (ع) هم چنان‌که از نام آن پیدا است، سمبل و پرچم خودش را حسین ابن علی (ع) قرار داده، همه کار این‌جا باید در خدمت انقلاب باشد. هر کاری که این‌جا می‌تواند در خدمت انقلاب باشد اولویت دارد ... دانشگاه امام حسین (ع) فقط علمی و نظامی نیست. انقلابی هم هست و این پایه کار است. روحیه انقلابی صددرصد در این مجموعه بایستی حفظ شود. دانشگاه امام حسین (ع) در بخش‌هایی که بیشتر به درد انقلاب می‌خورد، سرمایه‌گذاری بکند... ما در کار علمی باید روح انقلاب را دخالت بدهیم و جوشش انقلابی و انگیزه انقلابی خاصیتش این است که در همه‌جا حتی در میدان علم، در محوطه آزمایشگاه خواهد توانست کارائی را مضاعف کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دانشگاه امام حسین (ع)، ۱۳۶۵).

همچنین معظم‌له در خصوص شناخت دفاع مقدس این چنین فرمودند:

«یکی از لذت‌های معنوی ما همین است که چشم‌مان به چهره جوانان و مردان با عزم و همتی بیفتد که سابقه آن‌ها درخشان‌ترین خطوط روشن دفاع از حیثیت و آبروی کشور و انقلاب در دوران ۸ ساله و بعد از آن است و آینده آن‌ها هم شعار دفاع از انقلاب اسلامی و پاسداری از ارزش‌هاست. دیدن این مجموعه، هم صحبت شدن با آن‌ها، اندیشیدن درباره داستان آن‌ها و آینده آن‌ها برای ما یکی از لذت‌های معنوی است» (بیانات معظم‌له رهبری در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، تالار اندیشه ۱۳۸۸).

«بنای اطمینان‌بخش سپاه در طول این سال‌های متمادی، به برکت ایمان و تلاش مجاهدانه مردانی بود که قاعده اصلی سپاه را آن‌ها بنا نهادند. خدای متعال هم به آن‌ها کمک کرد، میدان

دفاع مقدس هم مرکز آزمون آن‌ها شد، حضور امام و برکات بیانات آن بزرگوار هم همواره چراغ راه بود؛ لذا توانستند این رسالت را به درستی ایفا کنند. شما هم امروز باید خود را برای ساختن آن آینده آماده کنید» (بیانات مقام معظم رهبری در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، ۱۳۹۰).

ج- حوزه تربیت پاسداری

در این حوزه سعی می‌شود با برنامه‌های تربیتی و آموزشی که توسط دانشگاه برای دانشجویان در نظر گرفته می‌شود (اعم از دیدارها، بازدیدها، کانون‌ها، همایش‌ها، یادواره‌ها، اردوها، مسابقات، جلسات تربیتی و ...) پاسدار طراز اسلام، انقلاب، امام و رهبری (مومن، بصیر، جهادی، ولایت‌مدار، آرمان‌خواه، رسالت‌محور، انقلابی، تحول‌گرا، خلاق و با نشاط، منضبط و قانون‌گرا، کارآمد، خستگی‌ناپذیر، هوشمند، سالم و قوی، مردم‌دار و مردم‌یار، با ظرفیت چند جانبه) برای ایفای نقش در هشت حوزه مأموریتی سپاه تربیت گردد.

رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «مهم‌تر از نام پاسدار، عنوان واقعی و زی و روحیه پاسداری است. بد است که ما با نام پاسدار، کسی را داشته باشیم که آن‌چه در ذهنش نمی‌گذرد، پاسداری از اسلام باشد و برایش مسائل شخصی و خودی مطرح باشد. این‌ها ارزشی ندارد. این‌طور آدمی، اصلاً نبودنش بهتر از بودن است. باید مسائل انقلاب اسلامی - همان چیزی که شما می‌گویید پاسدار آن هستیم - محور باشد. اصل قضیه این است» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و جمعی از پاسداران کمیته‌های انقلاب اسلامی، ۱۳۶۹/۱۰/۱۰).

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در کلامی خطاب به پاسداران، دلیل ضرورت توجه به حقیقت مسئله پاسداری را این‌گونه بیان می‌فرماید: «پاسدار عنوان بسیار والایی است، این عنوان را با خصوصیاتش، در وجود و در دل و روح و ذهن‌تان حفظ کنید. این، برای انقلاب ضروری است.» (جوانی، ۱۳۹۳/۰۳/۱۰).

«من اصرار دارم که شما عزیزان پاسدار در هر کجا هستید، روح و حقیقت مسئله پاسداری و سپاه پاسداران را مورد توجه قرار دهید. در ایجاد سپاه پاسداران، فقط این نبود که نظام می‌خواهد از نو یک نیروی مسلح درست کند - مسئله تنها به این جا ختم نمی‌شد - مسئله از این هم بالاتر

بود. مسئله این بود که در یک تشکیلات نظامی که به وسیله انقلاب به وجود می آمد، فکر و عقیده و ایمان - یعنی عامل معنوی قدرت - در تمام اجزاء رعایت و لحاظ شود و تا آنجا که ممکن بود، این کار شد. اساس قضیه این بود، و آلا سپاه پاسداران بعد از آن که به وجود آمد، کسانی که آن را نمی خواستند، بارها تا مرز انحلالش بردند و به انزوایش انداختند؛ نسبت به آن بی اعتنایی کردند و به آن امکانات ندادند؛ بارها از آن بدگویی کردند؛ اما سپاه ماند و می ماند. این گونه پایه مستحکمی می ماند؛ چرا؟ چون عامل معنوی قدرت در درون این سازمان به طور وافر وجود داشته است و امروز هم وجود دارد. آن عامل معنوی قدرت چیست؟ اعتقاد، ایمان، اخلاص، مجاهدت برای ادای تکلیف، مجاهدت برای خدا، مجاهدت منهای درآمد مادی آن مجاهدت و تلاش. اینها مهم است؛ اینهاست که یک مجموعه و یک نظام را حفظ می کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و گروه کثیری از پاسداران سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مناسبت روز پاسدار، ۱۳۷۸/۰۸/۲۲).

از منظر قانون، پاسدار یک مجاهد فی سبیل الله است و این جهاد در راه خدا، نه به عنوان یک شغل، بلکه به عنوان یک وظیفه شرعی تلقی می شود. حضرت امام (ره) در توصیه ای به پاسداران می فرماید: «از پاسداری خود پاسداری کنید» این مهم را همان طور که در بالا هم به آن اشاره شده، رهبر فرزانه انقلاب اسلامی، این گونه مورد تأکید قرار می دهند که پاسداران باید روح و حقیقت پاسداری را مورد توجه قرار دهند و عنوان والای پاسداری را با خصوصیاتش در وجود و در دل و روح و ذهنشان حفظ کنند.

خصوصیات و ویژگی های یک پاسدار که برگرفته از روح و حقیقت پاسداری است از منظر امام و رهبری عبارتند از: ۱- توجه به خدا و با خدا بودن (خدا محوری) ۲- تبعیت از ولایت (ولایت مداری) ۳- انقلابی بودن ۴- مردمی بودن ۵- تقویت ایمان و بنیه معنوی ۶- رعایت تقوی ۷- آمر به معروف و ناهی از منکر بودن ۸- اخلاص ۹- راز و نیاز با خدا و شب زنده داری ۱۰- خودسازی و تهذیب نفس ۱۱- دارای بصیرت نافذ و قدرت دشمن شناسی ۱۲- معرفت دینی ۱۳- استقامت در راه خدا ۱۴- سخت کوشی و خستگی ناپذیری ۱۵- پرهیز از دنیا طلبی ۱۶- تلاش برای جلب رضایت الهی ۱۷- داشتن انضباط انقلابی ۱۸- رعایت حقوق مردم در همه شرایط ۱۹- داشتن روحیه جهادی و ایثار و شهادت طلبی ۲۰- رعایت حقوق خانواده و فرزندان.

حضرت امام (ره) با توجه به حقیقت پاسداری و خصوصیات یک پاسدار واقعی فرمودند: «ای کاش من هم یک پاسدار بودم.» (جوانی، ۱۳۹۳/۰۳/۱۰).

۵-۲. ابعاد علمی، فکری و اعتقادی

الف- حوزه توانمندی‌های سازمانی

توانمندی یک سازمان در ایجاد نوآوری و شکل‌دهی مجدد منابع داخلی، توانمندی سازمانی نامیده می‌شود (هاوآوینی^۱، ۲۰۰۴: ۱۳۵-۱۲۱). بنابراین در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) برای رسیدن به این هدف، لازم است فراگیران بتوانند توانمندی‌های لازم را نسبت به شناخت سازمان، اعم از ساختار، آیین‌نامه‌ها، قوانین و مقررات، آداب سازمان و... کسب نمایند. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، برای مردم ایران نهاد و سازمانی کاملاً شناخته شده است؛ لکن با توجه به حمله‌های دشمنان و جریان ضد انقلاب به این نهاد انقلابی، معرفی و توصیف سپاه به استناد منابع معتبر، به ویژه برای نسل جوان در شرایط کنونی، یک ضرورت است. برای شناخت سپاه می‌توان مؤلفه‌هایی چون رسالت و فلسفه وجودی، اهداف و چشم‌انداز، دکترین، تاریخ و نحوه تأسیس، ساختار و سازمان، عملکرد و کارویژه‌های آن را مورد بررسی و مطالعه قرار داد. از آنجا که سپاه یک نیروی مکتبی، نهادی انقلابی و سازمانی رسمی است، منابع دینی، قانون اساسی، اساسنامه سپاه و دیدگاه‌های حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری، مهم‌ترین و معتبرترین منابع شناخت و اسناد بالادستی برای وصف و معرفی این مجموعه است. شناخت سپاه و پاسدار، خصوصاً برای نیروهای انقلابی و خود پاسداران یک ضرورت است (جوانی، ۱۳۹۳/۰۳/۱۰).

ب- حوزه فرماندهی و مدیریت جهادی

این حوزه شامل دو بعد می‌باشد: بعد اول، فرماندهی و بعد دوم، مدیریت جهادی. فراگیران در هر دو بعد بایستی مهارت‌های لازم را به دست بیاورند و بتوانند در صحنه عمل به اجرا بگذارند. در بعد اول فراگیر باید مهارت فرماندهی از جمله فرماندهی یک دسته و فرماندهی میدان نظامی و ... را به دست آورد. بنابراین در اهمیت این موضوع مقام معظم رهبری، فرماندهی را یک امر معنوی

۱- Hawawini

و مدیریت همه‌جانبه و متکی به اندیشه، عمل، احساس، جسم و روح توصیف کردند... «وجود خصوصیات لازم در فرماندهان از اهمیت بالایی برخوردار است؛ فرمانده باید با ایمان، مسئولیت‌پذیر، دلسوز، پرتلاش و خستگی‌ناپذیر باشد و به‌طور مستمر از ارکان و اجزاء مختلف حیطه مأموریت خود اطلاع حاصل نماید» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با فرماندهان نیروهای نظامی و انتظامی، ۱۳۶۹/۱۰/۲۲).

اما در بعد دیگر این حوزه یعنی مدیریت جهادی، این‌گونه می‌توان «مدیریت جهادی» را تعریف نمود: علم و هنر رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه‌های علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... جهت نیل به اهداف راهبردی و کلان یک سیستم و رفع موانعی که در راه رسیدن به آن وجود دارد (کوشکی، ۱۳۹۳: ۳).

«مدیریت جهادی» مقوله‌ای است همزاد انقلاب اسلامی که آثار مبارک آن در فرازهایی از دوران دفاع مقدس و خصوصاً نهاد جهاد سازندگی ظهور و بروز پیدا کرده است؛ فرآیندی که از ویژگی‌های برجسته آن، ادای تکلیف و هم‌راستایی با اراده الهی در جهت تشکیل، حفظ و تحکیم پایه‌های حکومتی برآمده از اسلام ناب محمدی (ص) بوده است. مدیریت جهادی، یادگاری است گرانسنگ از دوران دفاع و حماسه که در آن، تهیه و تجهیز سرمایه‌های انسانی و مادی و برنامه‌ریزی فعالیت‌ها و انجام اقدامات، همه در فضایی برگرفته از آموزه‌های اصیل دینی صورت می‌گرفته و مهم‌ترین ویژگی آن، ذوب اراده انسان در اراده الهی بوده و البته نماد این امتزاج عاشقانه، فرمانبری آگاهانه از ولی امر یا ولی فقیه زمان است. لذا از مؤلفه‌های کلیدی مدیریت جهادی، عقل و عشق است. به عبارتی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری و هم‌جهت با اراده الهی و براساس نقشه الهی، به تمشیت امور می‌پردازد. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تجارب دوران دفاع مقدس و صدها موفقیت علمی و عملی دیگر در سطح کشور، همه بیانگر کارآمدی مدیریت جهادی در عرصه‌های سنگین و پیچیده است (زارع، ۱۳۹۳: ۶).

برخی از ویژگی‌های سلبی و ایجابی که برای مدیریت جهادی می‌توان بر شمرد عبارتند از:

الف. اعتقاد به نصرت و یاری خداوند متعال

ب. پرهیز از هرگونه تجمل‌گرایی و گرایش کامل به سادگی

- ج. آینده‌نگری
- د. شایسته‌سالاری
- ه. داشتن روحیه مردمی و حضور دائم در جمع مردم و کسب نظرات ایشان
- و. کار و مجاهدت خستگی ناپذیر
- ز. خودسازی و تزکیه دائمی
- ح. ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی و گروهی
- ط. دشمن‌شناسی
- ی. مسئله‌شناسی
- ک. استفاده صحیح و دقیق از بیت المال
- ل. سعی در افزایش بهره‌وری بیشتر از منابع موجود و... (کوشکی، ۱۳۹۳).

ج- حوزه جنگ نرم

هدف از این حوزه این است که فراگیران بتوانند در این زمینه از دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بهره‌برداری نموده و نسبت به جنگ نرم و راه‌های مقابله با آن آشنایی پیدا کنند و ابتکار عمل داشته باشند.

«اولویت، آن چیزی است که امروز به آن می‌گویند جنگ نرم؛ یعنی جنگ به وسیله ابزارهای فرهنگی، به وسیله نفوذ، به وسیله دروغ، به وسیله شایعه‌پراکنی با ابزارهای پیشرفته‌ای که امروز وجود دارد، ابزارهای ارتباطی‌ای که ده سال قبل و پانزده سال قبل و سی سال قبل نبود، امروز گسترش پیدا کرده. جنگ نرم یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمع کثیری از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸/۰۹/۰۴).

مقام معظم رهبری در اهمیت جنگ نرم می‌فرمایند: «وقتی انسان، تجهیز، صف‌آرایی، دهان‌های با حقد و غضب گشوده‌شده و دندان‌های با غیظ فشرده‌شده علیه انقلاب، امام خمینی (ره) و آرمان‌های نظام اسلامی را می‌بیند وجود این جنگ نرم را باور می‌کند و هرچند ممکن است عده‌ای این‌ها را نبینند...» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۳۸۸/۰۶/۰۴).

«امروز یکی از خطوط اصلی کار دشمن که از عناصر مهم جنگ نرم به حساب می‌آید، این

است که واقعیات را دگرگون جلوه دهد؛ حوادث گوناگون را دگرگون جلوه دهد؛ خود تبلیغاتی که دشمن در این زمینه انجام می دهد، نشانه ضعف اوست. دشمن هر جا که در میدان واقعیت دچار مشکل می شود و کم می آورد، بر حجم تبلیغات می افزاید» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار هزاران نفر از بسیجیان استان قم، ۱۳۸۹/۰۸/۰۲).

«با همه این ها (اختلاف و تفرقه) باید با توجه کامل مقابله کرد؛ یعنی همان چیزی که ما به آن می گوئیم بصیرت. بدانیم کجاییم. این سنگری را که امروز شما در آن حضور دارید، بشناسید...» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و خلبانان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۸۹/۱۱/۱۹). «...اینی که چه کار باید بکنید چه جوری باید عمل کنید چه جوری باید تبیین کنید، این ها چیزهایی نیست که من بیایم فهرست کنم؛ بگویم آقا این عمل را انجام بدهید و این عمل را انجام ندهید. این ها کارهایی است که خود شماها باید در مجامع اصلی تان، فکری تان، در اتاق های فکری تان بنشینید، راهکارها را پیدا کنید لیکن هدف مشخص است. هدف، دفاع از نظام اسلامی و جمهوری اسلامی است در مقابله با یک حرکت همه جانبه متکی به زور و تزویر و پول و امکانات عظیم پیشرفته علمی رسانه ای؛ باید با این جریان شیطانی خطرناک مقابله شود...» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۳۸۸/۰۶/۰۴).

د- حوزه خلاقیت و نوآوری

مک کینون نیز خلاقیت را عبارت از حل مسئله همراه با ماهیتی بدیع و نو می داند. آزرویل خلاقیت را استعداد بی همتا در یک زمینه خاص می داند و از نظر او وجه تمایز تفکر آفریننده، تفکر واگرا است که از طریق انعطاف پذیری، اصالت و روانی می توان آن را باز شناخت (سیف، ۱۳۸۶).

منظور از نوآوری، خلاقیت متجلی شده و به مرحله عمل رسیده است، به عبارت دیگر، نوآوری یعنی اندیشه خلاق تحقق یافته، نوآوری همانا ارائه محصول، فرآیند و خدمات جدید به بازار است؛ نوآوری بکارگیری توانایی های ذهنی برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید است (آقایی فیشانی، ۱۳۷۷).

مقام معظم رهبری می فرماید: «تولید علم، فقط انتقال علم نیست؛ نوآوری علمی در درجه

اول اهمیت است. این را من از این جهت می گویم که باید یک فرهنگ بشود. این نواندیشی، فقط مخصوص اساتید نیست؛ مخاطب آن، دانشجویان و کل محیط های علمی هم است. البته برای نوآوری علمی - که در فرهنگ معارف اسلامی از آن به اجتهاد تعبیر می شود - دو چیز لازم است: یکی قدرت علمی و دیگری جرأت علمی. البته قدرت علمی چیز مهمی است. هوش وافر، ذخیره علمی لازم و مجاهدت فراوان برای فراگیری، از عواملی است که برای به دست آمدن قدرت علمی لازم است؛ اما این کافی نیست. ای بسا کسانی که از قدرت علمی هم برخوردارند، اما ذخیره انباشته علمی آنها هیچ جا کاربرد ندارد؛ کاروان علم را جلو نمی برد و یک ملت را از لحاظ علمی به اعتلاء نمی رساند. بنابراین جرأت علمی هم لازم است.... اگر بخواهید از لحاظ علمی پیش بروید، باید جرأت نوآوری داشته باشید. استاد و دانشجو باید از قید و زنجیره جزئیگری تعریف - های علمی الفاء شده و دائمی دانستن آنها خلاص شوند. ... مهم این است که روح نوآوری علمی در محیط دانشگاه زنده شود و زنده بماند. خوشبختانه من این شوق و میل را در دانشجویان احساس کرده بودم و در اساتید هم آن را می بینم. این ها باید دست به دست هم بدهد و سطح علمی کشور را بالا ببرد. آن وقتی که علم با هدایت ایمان، عواطف صحیح و معرفت روشن بینانه و آگاهانه همراه شود، معجزه های بزرگی می کند و کشور ما می تواند در انتظار این معجزه ها بماند» (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در جمع دانشجویان و اساتید دانشگاه صنعتی امیر کبیر، ۱۳۷۹/۱۲/۰۹).

«استعداد ایرانی و توانائی های ملی ایرانیان اقتضاء می کند که نوآوری ها در بخش نیروهای مسلح ما از جمله در ارتش جمهوری اسلامی ایران و نیروهای سه گانه آن، روزبه روز بیشتر شود. پژوهش، نوآوری، کارآزمودگی، انضباط کامل، چیزهایی است که بایست در اولین قلم های فهرست وظائف شما وجود داشته باشد» (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در مراسم مشترک دانش آموختگی دانشگاه های افسری ارتش، ۱۳۹۶/۰۸/۰۲).

۵-۳-۵. ابعاد جسمانی و عملی

الف - حوزه توانمندی های نظامی پایه

این حوزه باید به عنوان یکی از حوزه های اصلی در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام

حسین (ع) مورد توجه قرار گیرد. هدف اصلی این حوزه این است که دانشجویان بتوانند با توجه به دروس نظامی پایه‌ای که فرا می‌گیرند، در اصول پایه‌ای نظامی گری مهارت کسب نموده و آن‌ها را پیاده نمایند.

نظامی در فرهنگ اسلامی، انسانی است که با معرفت و آگاهی از برترین ارزش‌ها، دفاع جانانه می‌کند. این دفاع به معنای به میدان آوردن جان و هستی و سلامت خود و به معنای فداکاری است؛ و آن چیزی که این دفاع به خاطر آن انجام می‌گیرد، والاترین ارزش‌های انسانی و الهی است... لذا این نظامی در عرف اسلامی «مجاهد» است» (بیانات رهبر معظم انقلاب در مراسم مشترک دانشگاه‌های افسری ارتش، ۱۳۸۴/۰۹/۳۰).

برخی از فرمایشات فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دانشگاه افسری سپاه و ارتش در خصوص نظامی گری عبارتند از:

«دانشگاه باید علمی باشد، نظامی باشد، معنوی و عرفانی باشد، دائم در حال پیشرفت باشد و من روی این نکته نظامی گری دانشگاه تاکید می‌کنم» (بیانات در دانشگاه امام حسین (ع)، میثاق ۱۳۷۴).

«تکیه من روی نظامی گری مثل تکیه روی علم، مثل تکیه روی تقوا و معنویت مبتنی بر یک فلسفه است. ما ظاهرسازی و صورت بی‌معنا و بی‌روح در انقلاب نداریم، اصلاً در اسلام هم نداریم» (بیانات معظم‌له انقلاب در دانشگاه امام حسین (ع)، میثاق ۱۳۷۴).

«دانشگاه افسری در آن واحد، هم کانون علم است، هم کانون جوشش جهاد است، هم جایگاه تربیت مردان مصمم و آهنین اراده است. علم و جهاد و ایمان و اراده مستحکم، وقتی با یکدیگر توأم بشوند، انسان‌هایی را خلق می‌کند که دنیا می‌تواند به آینده خود، به برکت آن انسان‌ها امیدوار باشد» (بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، ۱۳۸۸/۰۱/۲۶).

همچنین ایشان در جای دیگر این چنین می‌فرمایند: «جوانان عزیز ما ... در همه دانشگاه‌های نظامی کشور با دو هدف به کار و تحصیل اشتغال دارند: هدف اول، دانش و هدف دوم، آمادگی و تربیت نظامی... اولین کار شما جوانان، فراگیری آموزش‌ها و بالا بردن سطح دانایی‌هاست. با دانایی است که یک انسان، یک جامعه و یک کشور توانایی به دست می‌آورد... هدف دوم، روحیه نظامی گری و پرورش روح شجاعت و دلاوری است. فراگیری فنون نظامی باید با این

روحیه همراه باشد. نظامیان - چه ارتشی و چه سپاهی و چه سایر نیروهای مسلح - کسانی هستند که در راه آرمان‌های والای کشور و جامعه‌شان و در راه پیشرفت کشور و اقتدار ملت‌شان، آماده نشان دادن دلاوری و فداکاری‌اند... یک ملت اگر بخواهد سرافراز بماند، باید قدرتمند باشد. این قدرت در شکل نظامی آن به وسیله نیروهای مسلح انجام می‌گیرد» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۸۳/۱۰/۰۲).

ب- حوزه توانمندی‌های جسمانی

در این حوزه هدف این است که فراگیران با گذراندن دروسی همچون تربیت‌بدنی (آمادگی جسمانی)، ورزش‌های رزمی، عبور از موانع تاکتیکی، راپل و اعتماد به نفس و ... توانمندی‌های لازم را از نظر جسمانی کسب نمایند.

این حوزه هم همچون دیگر حوزه‌ها در تربیت جهادی یک پاسدار، دارای اهمیت زیادی می‌باشد به طوری که در این خصوص مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «سپاه پاسداران افتخار انقلاب اسلامی محسوب می‌شود و باید خود را از لحاظ قدرت نظامی و رزمی و هر آنچه که برای یک مجموعه نظامی لازم است تقویت کند...» (عزیزان، بی تا: ۱۱۳).

«در این دانشگاه سعی کنید علم را، تحقیق را، بصیرت را، آموزش‌های رزمی را، تکیه می‌کنم بر آموزش‌های رزمی در این دانشگاه برای یکایک افراد...» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، میثاق ۱۳۹۳).

«... خرج کنید بچه‌ها ورزش کنند، بنده کاملاً با ورزش موافقم، ورزش یک امر بسیار مهم است. تربیت بدنی و ورزش از مسائل و بحث‌های بسیار حساس و لازم برای این جوان‌ها است و برای همه لازم است. یعنی همه کشور باید ورزش کار باشند و ورزش کنند به خصوص جوان‌ها، و آن جوان‌های نظامی و انقلابی حتماً باید ورزش کنند. امکانات ورزشی برایشان فراهم کنید. بنده این‌ها را اسراف نمی‌دانم بلکه خرج‌هایی لازم است» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دانشگاه امام حسین (ع)، میثاق ۱۳۷۴).

همچنین ایشان در اهمیت ورزش جسمی می‌فرمایند: «نیرویی که هم اکنون در اختیار دارید و بعداً نخواهید داشت، به کار بگیرید، ورزش جسمی نوعی قدر دانستن از توانایی‌های جسمی است

و الآن است که شما با ورزش می‌توانید قدر جسم را بدانید و چقدر خوب می‌توانید از ورزش برای جسم و سلامتی بهره‌برداری نمایید و اگر این کار را به تأخیر بیندازید دیگر آن ثمره لازم را نخواهید برد» (عزیزان، بی تا: ۱۱۹).

۶. مدل مفهومی تحقیق (ارائه الگو)

مدل مفهومی تحقیق (الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع))

۷. روش تحقیق و ابزار گردآوری اطلاعات

با توجه به این که پژوهش حاضر دارای گستردگی زیادی می‌باشد، از نظر هدف، در راستای تحقیقات کاربردی قرار دارد. تحقیق کاربردی مبتنی بر کاربرد نظریه در حل مسائل آموزشی

است. این تحقیق آن‌چنان که از نامش پیداست به‌منظور کاربرد یا آزمون نظریه و ارزیابی فواید آن در حل مسائل آموزشی است. بنابراین، تحقیق کاربردی با کاربردیافته‌ها در زمینه‌های آموزشی مرتبط است (گای^۱، ۱۹۹۶، صص ۹-۸).

در مورد پرسش‌نامه، مقیاس لیکرت پایه تدوین گویه‌ها بوده است. در مقیاس لیکرت از پاسخ‌گو تقاضا نمی‌شود صرفاً موافقت یا مخالفت خود را با سؤال ابراز دارد، بلکه خواسته می‌شود تا میان چند دسته از جواب‌ها، انتخاب انجام داده و شدت مخالفت یا موافقت خود را نمایان سازد (موزر و گالتون، ۱۳۶۸).

این پژوهش، با به‌کارگیری روش کمی (توصیفی، استنباطی) به‌منظور تشریح و تبیین وضعیت مسئله و ابعاد آن و ارائه الگوی تربیت جهادی برای دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، در راستای تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. جامعه آماری تحقیق، شامل تعداد ۶۰ نفر از مدیران و فرماندهان صاحب‌نظر در این زمینه در دانشگاه است. بنابراین روش انتخاب نمونه تحقیق هدف‌مند بوده است.

روش و ابزار گردآوری: ۱- میدانی: الف) پرسش‌نامه

۲- اسنادی: الف) بررسی مبانی نظری، ب) بررسی مستندات

از روش میدانی (پرسش‌نامه) برای جمع‌آوری اطلاعات جهت ارائه الگوی تربیت جهادی دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) با مدرک دیپلم، استفاده گردید.

از روش اسنادی (مبانی نظری و مستندات) برای جمع‌آوری اطلاعات در زمینه ادبیات تحقیق (مبانی نظری) استفاده شد. در تحلیل داده‌ها از روش کمی استفاده شده است.

۸. اعتبار^۲ و روایی^۳ پرسشنامه

۱- Gay

۲- Reliability

۳- Validity

۸-۱. اعتبار

نتایج حاصل از اعتبار پرسشنامه تحقیق در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱- نتایج حاصل از آزمون آلفای کرونباخ جهت سنجش اعتبار پرسشنامه

ردیف	مؤلفه	تعداد سؤال	مقدار آلفا
۱	قرآن و عترت	۸	۰/۸۹
۲	انقلاب اسلامی	۵	۰/۸۴
۳	توانمندی‌های نظامی پایه	۵	۰/۸۹
۴	توانمندی‌های جسمانی	۶	۰/۸۶
۵	توانمندی‌های سازمانی	۷	۰/۸۱
۶	فرماندهی و مدیریت جهادی	۴	۰/۸۲
۷	جنگ نرم	۴	۰/۸۳
۸	تربیت پاسداری	۲۱	۰/۹۱
۹	حوزه خلاقیت و نوآوری	۳	۰/۸۶
	کل پرسشنامه	۶۳	۰/۹۶

نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد که با توجه به نتایج ضرایب آلفای کرونباخ در مولفه‌ها و کل پرسشنامه که همگی دارای مقادیری بیشتر از ۰.۷۰ می‌باشند، پرسشنامه از انسجام و ثبات درونی بسیار خوبی برخوردار است و لذا اعتبار آن مورد تأیید بوده و با اطمینان بالایی می‌توان به نتایج حاصل از آن اعتماد کرد.

۸-۲. روایی

نتایج حاصل از روایی پرسشنامه تحقیق در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج حاصل از ضریب لاوشه^۱ جهت سنجش روایی پرسشنامه

ردیف	مؤلفه	تعداد سؤال	ضریب لاوشه
۱	قرآن و عترت	۸	۰.۹۶
۲	انقلاب اسلامی	۵	۰.۹۸
۳	توانمندی‌های نظامی پایه	۵	۰.۹۸
۴	توانمندی‌های جسمانی	۶	۰.۹۴
۵	توانمندی‌های سازمانی	۷	۰.۹۱
۶	فرماندهی و مدیریت جهادی	۴	۰.۸۸
۷	جنگ نرم	۴	۰.۹۶
۸	تربیت پاسداری	۲۱	۰.۹۳
۹	حوزه خلاقیت و نوآوری	۳	۰.۸۹

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد که با توجه به ضرایب به دست آمده که در همه موارد بیشتر از ۰.۷ می‌باشد، روایی صوری پرسشنامه مورد تأیید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، پاسخ‌گویان با

۱- Lawshe

انتخاب گویه‌های مناسب تصریح کرده‌اند که پرسشنامه از لحاظ شکلی و محتوایی در واقع همان چیزی را می‌سنجد که برای سنجش آن طراحی شده است.

۹. نتایج

بررسی سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی: الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) بایستی چگونه باشد؟

سؤال اصلی در واقع به دنبال این است که ترتیب اهمیت سنجه‌ها و حوزه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) را از دید نمونه مورد بررسی شناسایی نماید. لذا لازم است بررسی فوق در دو مقوله سنجه‌ها و حوزه‌ها صورت گیرد. آزمونی که در این خصوص کاربرد دارد، آزمون فریدمن است که اولویت متغیرها را بر اساس میانگین رتبه آنها مشخص می‌کند.

الف. سنجه‌ها

نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان

مقدار	شاخص
۴۲۵/۳۹۱	مقدار آزمون مربع کای
۶۲	درجه آزادی
۰.۰۰۰	سطح معناداری

تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۴۲۵.۳۹۱) و همچنین سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنج‌های پرسشنامه معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنج‌ها را انجام داد.

جدول ۴- نتایج رتبه‌بندی سنج‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۱	۳	اخلاق اسلامی	۴۳/۹۹
۲	۴	آشنایی با مبانی ولایت مطلقه فقیه	۴۲/۷۶
۳	۱۳	دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در اسلام	۴۲/۴۲
۴	۱۲	جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی	۴۱/۶۴
۵	۱۱	اندیشه‌های دفاعی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری	۴۰/۹۳
۶	۲۹	آشنایی با شایستگی‌های پاسداری	۴۰/۵۵
۷	۱۴	مهارت در تاکتیک‌های رزم انفرادی	۳۹/۸۰
۸	۱۹	ایجاد آمادگی جسمانی	۳۸/۸۹
۹	۱۰	آشنایی با دفاع مقدس	۳۸/۶۹
۱۰	۴۶	آشنایی با سیره تربیتی ائمه معصومین (ع)	۳۸/۵۸
۱۱	۱۷	مهارت در تیراندازی	۳۸/۲۷
۱۲	۵۶	سبک زندگی اسلامی	۳۷/۹۳
۱۳	۵۲	حضور در صحنه‌های مورد نیاز انقلاب	۳۷/۸۲
۱۴	۶	امر به معروف و نهی از منکر	۳۷/۱۶
۱۵	۲	آشنایی با احکام ضروری و مبتلا به	۳۷/۱۵
۱۶	۱۸	آشنایی با نقشه‌خوانی و جهت‌یابی	۳۷/۰۸
۱۷	۵	اصول عقاید اسلامی	۳۶/۸۰
۱۸	۶۱	تقویت روحیه خلاقیت و نوآوری	۳۶/۴۵
۱۹	۱۶	مهارت در به‌کارگیری جنگ‌افزارهای سبک انفرادی	۳۶/۳۱
۲۰	۲۴	آشنایی با زندگی در شرایط سخت	۳۶/۳۰
۲۱	۳۰	حضور در صف و آشنایی با فرهنگ سنگرنشینی و خط مقدم	۳۶/۲۶
۲۲	۹	آشنایی با مبانی و تاریخ انقلاب اسلامی	۳۵/۴۶
۲۳	۲۵	آشنایی با حفاظت اطلاعات	۳۵/۲۰
۲۴	۴۲	برگزاری جلسات اخلاق	۳۵/۲۰

۳۵/۱۱	ایجاد کارگاه‌های خلاقیت و نوآوری	۶۲	۲۵
۳۵/۰۴	آشنایی با مبانی و ماهیت جنگ نرم	۳۶	۲۶
۳۴/۷۶	آشنایی با فرهنگ سازمانی سپاه	۳۱	۲۷
۳۴/۲۸	تعمیق روان‌خوانی قرآن کریم	۱	۲۸

جدول ۴- نتایج رتبه‌بندی سنج‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان (ادامه)

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۲۹	۳۲	آشنایی با اخلاق فرماندهی و مدیریت	۳۴/۲۶
۳۰	۳۷	آشنایی با روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم	۳۴/۱۶
۳۱	۵۴	برگزاری ادعیه و زیارات و هیئت‌های عزاداری	۳۳/۶۴
۳۲	۴۱	اردوهای زیارتی و راهیان نور	۳۳/۵۹
۳۳	۳۳	آشنایی با مؤلفه‌های مدیریت جهادی	۳۲/۹۱
۳۴	۵۷	برگزاری اردوهای جهادی	۳۲/۸۲
۳۵	۳۴	هدایت تیم و گروه در عملیات	۳۲/۶۵
۳۶	۴۰	دیدار با ابرار	۳۱/۹۲
۳۷	۲۸	مهارت در آداب و احترام نظامی برابر الگوی سپاه	۳۱/۶۶
۳۸	۷	آشنایی با نهج‌البلاغه	۳۱/۴۵
۳۹	۴۳	برگزاری جلسات تجزیه و تحلیل مسایل سیاسی روز	۳۰/۹۹
۴۰	۵۳	تشریح وظایف فردی، اخلاقی، اعمال مستحبی، مراقبه و خودسازی	۳۰/۸۸
۴۱	۸	نظام دفاعی اسلام	۳۰/۲۴
۴۲	۳۵	آشنایی با اصول و مبانی مدیریت	۲۹/۶۴
۴۳	۵۸	دیدار با خانواده‌های ایثارگران	۲۹/۴۹
۴۴	۴۹	برگزاری یادواره‌های شهدا	۲۸/۳۲
۴۵	۴۵	برگزاری کلاس‌های آداب معاشرت‌های اجتماعی	۲۷/۹۲
۴۶	۲۰	مهارت در دفاع شخصی	۲۷/۴۵
۴۷	۵۱	برگزاری شب شعر، سخنرانی و خاطره‌گویی‌های فرماندهان دوران دفاع مقدس	۲۷/۲۸
۴۸	۲۳	اجرای ورزش صبحگاهی	۲۶/۷۲
۴۹	۱۵	آشنایی با تخریب و انفجارات	۲۶/۱۲
۵۰	۲۱	مهارت در عبور از موانع تاکتیکی	۲۶/۰۸

تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

۲۵/۴۷	برگزاری مسابقات علمی، هنری، فرهنگی و ورزشی	۵۰	۵۱
۲۵/۱۸	برگزاری کانون نخبگان	۶۳	۵۲
۲۴/۶۵	آشنایی با جنگ سایبری	۳۹	۵۳
۲۴/۴۶	آشنایی با قوانین و مقررات نیروی انسانی	۲۷	۵۴

جدول ۴- نتایج رتبه‌بندی سنج‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۵۵	۵۵	برپایی جلسات اخوت و هم‌اندیشی دانشجویی	۲۴/۲۳
۵۶	۲۲	به‌کارگیری راپل و موانع اعتماد به نفس	۲۳/۸۵
۵۷	۴۴	برگزاری جشن اعیاد اسلامی	۲۳/۲۲
۵۸	۵۹	بازدید و استفاده از مراکز تفریحی سالم و مناسب	۲۲/۷۶
۵۹	۴۸	بازدید از موزه‌ها و باغ موزه دفاع مقدس	۱۹/۳۹
۶۰	۲۶	آشنایی با ساختار و سازمان نیروهای مسلح و سپاه	۱۹/۳۰
۶۱	۴۷	حضور در پایگاه‌های بسیج	۱۸/۸۵
۶۲	۳۸	آشنایی با نقد فیلم و انیمیشن	۱۷/۲۴
۶۳	۶۰	ایجاد فروشگاه بدون فروشنده	۱۶/۴۱

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که در میان سنج‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان، سنج «اخلاق اسلامی» (با میانگین رتبه ۴۳.۹۹) در رتبه اول و سنج «ایجاد فروشگاه بدون فروشنده» (با میانگین رتبه ۱۶.۴۱) در رتبه آخر قرار دارد.

ب. حوزه‌ها

نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی حوزه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی حوزه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان

شاخص	مقدار
------	-------

۶۸/۷۷۷	مقدار آزمون مربع کای
۸	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۵) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۶۸.۷۷۷) و همچنین سطح معناداری ($p < ۰/۰۰۱$) تفاوت بین رتبه حوزه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین حوزه‌ها را انجام داد.

جدول ۶- نتایج حاصل از رتبه‌بندی حوزه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان

رتبه	شماره حوزه	حوزه	میانگین رتبه
۱	۲	انقلاب اسلامی	۶.۶۷
۲	۱	قرآن و عترت	۶.۳۲
۳	۳	توانمندی‌های نظامی پایه	۵.۷۳
۴	۶	فرماندهی و مدیریت جهادی	۴.۶۹
۵	۵	توانمندی‌های سازمانی	۴.۶۴
۶	۹	حوزه خلاقیت و نوآوری	۴.۵۷
۷	۴	توانمندی‌های جسمانی	۴.۴۸
۸	۷	جنگ نرم	۴.۱۳
۹	۸	فوق برنامه‌ای	۳.۷۶

نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که در میان حوزه‌های الگوی تربیت جهادی دانشجویان، حوزه انقلاب اسلامی (با میانگین رتبه ۶.۶۷) در رتبه اول و حوزه فوق برنامه‌ای (با میانگین رتبه ۳.۷۶) در رتبه آخر قرار دارد.

بررسی سؤالات فرعی

سؤال فرعی اول: الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت

پاسداری امام حسین (ع) در ابعاد معنوی، اخلاقی و روحی بایستی چگونه باشد؟
 نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه قرآن و عترت الگوی تربیت
 جهادی دانشجویان در جدول (۷) ارائه شده است.

جدول ۷- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های
 حوزه قرآن و عترت الگوی تربیت جهادی دانشجویان

مقدار	شاخص
۴۷/۰۱۴	مقدار آزمون مربع کای
۷	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۷) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۴۷/۰۱۴) و همچنین
 سطح معناداری ($p < ۰/۰۰۱$) تفاوت بین رتبه سنجه‌های حوزه قرآن و عترت معنادار می‌باشد. لذا
 می‌توان رتبه‌بندی بین سنجه‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول ۸ نشان داده شده
 است.

جدول ۸- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه قرآن و عترت

رتبه	شماره سنجه	سنجه	میانگین رتبه
۱	۴	آشنایی با مبانی ولایت مطلقه فقیه	۵/۳۱
۲	۳	اخلاق اسلامی	۵/۲۹
۳	۲	آشنایی با احکام ضروری و مبتلا به	۴/۷۷
۴	۵	اصول عقاید اسلامی	۴/۶۳
۵	۶	امر به معروف و نهی از منکر	۴/۲۵
۶	۱	تعمیق روان‌خوانی قرآن کریم	۴/۲۲
۷	۷	آشنایی با نهج‌البلاغه	۳/۷۹
۸	۸	نظام دفاعی اسلام	۳/۷۴

نتایج جدول (۸) نشان می‌دهد که در میان سنجه‌های حوزه قرآن و عترت، سنجه «آشنایی با مبانی ولایت مطلقه فقیه» (با میانگین رتبه ۵.۳۱) در رتبه اول و سنجه «نظام دفاعی اسلام» (با میانگین رتبه ۳.۷۴) در رتبه آخر قرار دارد.

جدول ۹- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

مقدار	شاخص
۰/۹۳۵	مقدار آزمون مربع کای
۴	درجه آزادی
۰/۹۲۰	سطح معناداری

در جدول (۹) مقدار آماره مربع کای با ۴ درجه آزادی و همچنین سطح معناداری آزمون با مقدار ۰.۹۲۰ دیده می‌شود که حاکی از این است که از دیدگاه نمونه مورد بررسی، میانگین رتبه سنجه‌ها در حوزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند و لذا تمام سنجه‌ها دارای اولویت و رتبه یکسانی هستند.

نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه تربیت پاسداری در الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۱۰) ارائه شده است.

جدول ۱۰- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه تربیت پاسداری

مقدار	شاخص
۱۵۲/۲۰۴	مقدار آزمون مربع کای
۲۰	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۱۰) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۱۵۲.۲۰۴) و همچنین

تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنج‌های حوزه تربیت پاسداری معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنج‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول (۱۱) نشان داده شده است.

جدول ۱۱- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنج‌های حوزه فوق برنامه‌ای

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۱	۴۶	آشنایی با سیره تربیتی ائمه معصومین (ع)	۱۴/۳۷
۲	۵۲	حضور در صحنه‌های مورد نیاز انقلاب	۱۴/۰۲
۳	۵۶	سبک زندگی اسلامی	۱۳/۷۰
۴	۴۲	برگزاری جلسات اخلاق	۱۳/۱۰
۵	۵۴	برگزاری ادعیه و زیارات و هیئت‌های عزاداری	۱۲/۶۸
۶	۴۱	اردوهای زیارتی و راهیان نور	۱۲/۵۷
۷	۵۷	برگزاری اردوهای جهادی	۱۲/۱۹
۸	۴۰	دیدار با ابرار	۱۱/۹۲
۹	۵۳	تشریح وظایف فردی، اخلاقی، اعمال مستحبی، مراقبه و خودسازی	۱۱/۸۴
۱۰	۴۳	برگزاری جلسات تجزیه و تحلیل مسایل سیاسی روز	۱۱/۶۴
۱۱	۵۸	دیدار با خانواده‌های ایثارگران	۱۱/۱۹
۱۲	۴۹	برگزاری یادواره‌های شهدا	۱۱/۰۳
۱۳	۴۵	برگزاری کلاس‌های آداب و معاشرت‌های اجتماعی	۱۰/۹۲
۱۴	۵۱	برگزاری شب شعر، سخنرانی و خاطره‌گویی‌های فرماندهان دوران دفاع مقدس	۱۰/۵۱
۱۵	۵۰	برگزاری مسابقات علمی، هنری، فرهنگی و ورزشی	۹/۷۷
۱۶	۵۵	برپایی جلسات اخوت و هم‌اندیشی دانشجویی	۹/۳۶
۱۷	۵۹	بازدید و استفاده از مراکز تفریحی سالم و مناسب	۸/۸۳
۱۸	۴۴	برگزاری جشن اعیاد اسلامی	۸/۸۱
۱۹	۴۷	حضور در پایگاه‌های بسیج	۸/۰۴
۲۰	۴۸	بازدید از موزه‌ها و باغ موزه دفاع مقدس	۷/۶۶

۶/۸۴	ایجاد فروشگاه بدون فروشنده	۶۰	۲۱
------	----------------------------	----	----

نتایج جدول (۱۱) نشان می‌دهد که در میان سنجه‌های حوزه فوق برنامه‌ای، سنجه «آشنایی با سیره تربیتی ائمه معصومین» (با میانگین رتبه ۱۴.۳۷) در رتبه اول و سنجه «ایجاد فروشگاه بدون فروشنده» (با میانگین رتبه ۶.۸۴) در رتبه آخر قرار دارد.

سؤال فرعی دوم: الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) در ابعاد علمی، فکری و اعتقادی بایستی چگونه باشد؟
نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه توانمندی‌های سازمانی الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۱۲) ارائه شده است.

جدول ۱۲- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه توانمندی‌های سازمانی

مقدار	شاخص
۵۱.۰۶۳	مقدار آزمون مربع کای
۶	درجه آزادی
۰.۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۱۲) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۵۱.۰۶۳) و همچنین سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنجه‌های حوزه توانمندی‌های سازمانی معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنجه‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول (۱۳) نشان داده شده است.

جدول ۱۳- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه توانمندی‌های سازمانی

رتبه	شماره سنجه	سنجه	میانگین رتبه
۱	۲۹	آشنایی با شایستگی‌های پاسداری	۴/۷۹
۲	۲۵	آشنایی با حفاظت اطلاعات	۴/۵۳

تدوین الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

۴/۲۸	حضور در صف و آشنایی با فرهنگ سنگرنشینی و خط مقدم	۳۰	۳
۴/۲۱	آشنایی با فرهنگ سازمانی سپاه	۳۱	۴
۴/۰۶	مهارت در آداب و احترام نظامی برابر الگوی سپاه	۲۸	۵
۳/۲۸	آشنایی با قوانین و مقررات نیروی انسانی	۲۷	۶
۲/۸۵	آشنایی با ساختار و سازمان نیروهای مسلح و سپاه	۲۶	۷

نتایج جدول (۱۳) نشان می‌دهد که در میان سنجه‌های حوزه خلاقیت و نوآوری، سنجه «آشنایی با شایستگی‌های پاسداری» (با میانگین رتبه ۴.۷۹) در رتبه اول و سنجه «آشنایی با سازمان و ساختار نیروهای مسلح» (با میانگین رتبه ۲.۸۵) در رتبه آخر قرار دارد.

جدول ۱۴- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه فرماندهی و مدیریت جهادی

مقدار	شاخص
۶/۵۵۷	مقدار آزمون مربع کای
۳	درجه آزادی
۰/۰۸۷	سطح معناداری

در جدول (۱۴) مقدار آماره مربع کای با ۳ درجه آزادی و همچنین سطح معناداری آزمون با مقدار ۰.۰۸۷ دیده می‌شود که حاکی از این است که میانگین رتبه سنجه‌ها تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند و لذا تمام سنجه‌ها دارای اولویت و رتبه یکسانی هستند. نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه جنگ نرم الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۱۵) ارائه شده است.

جدول ۱۵- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنجه‌های حوزه جنگ نرم الگوی تربیت جهادی دانشجویان

مقدار	شاخص
۵۳/۹۶۹	مقدار آزمون مربع کای
۳	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۱۵) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۵۳.۹۶۹) و همچنین سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنج‌های حوزه جنگ نرم معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنج‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول (۱۶) نشان داده شده است.

جدول ۱۶- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنج‌های حوزه جنگ نرم

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۱	۳۷	آشنایی با روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم	۲/۹۵
۲	۳۶	آشنایی با مبانی و ماهیت جنگ نرم	۲/۹۲
۳	۳۹	آشنایی با جنگ سایبری	۲/۲۳
۴	۳۸	آشنایی با نقد فیلم و انیمیشن	۱/۸۲

نتایج جدول (۱۶) نشان می‌دهد که در میان سنج‌های حوزه جنگ نرم، سنج «آشنایی با روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم» (با میانگین رتبه ۲.۹۵) در رتبه اول و سنج «آشنایی با نقد فیلم و انیمیشن» (با میانگین رتبه ۱.۸۲) در رتبه آخر قرار دارد. نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنج‌های حوزه خلاقیت و نوآوری الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۱۷) ارائه شده است.

جدول ۱۷- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنج‌های حوزه خلاقیت و نوآوری

مقدار	شاخص
۱۷/۸۶۷	مقدار آزمون مربع کای
۲	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۱۷) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۱۷۸۶۷) و همچنین سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنج‌های حوزه خلاقیت و نوآوری معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنج‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول (۱۸) نشان داده شده است.

جدول ۱۸- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنج‌های حوزه خلاقیت و نوآوری

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۱	۶۱	تقویت روحیه خلاقیت و نوآوری	۲/۲۱
۲	۶۲	ایجاد کارگاه‌های خلاقیت و نوآوری	۲/۰۹
۳	۶۳	برگزاری کانون نخبگان	۱/۷۰

نتایج جدول (۱۸) نشان می‌دهد که در میان سنج‌های حوزه خلاقیت و نوآوری، سنج تقویت روحیه خلاقیت و نوآوری (با میانگین رتبه ۲.۲۱) در رتبه اول و سنج «برگزاری کانون نخبگان» (با میانگین رتبه ۱.۷۰) در رتبه آخر قرار دارد.

سؤال فرعی سوم: الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) در ابعاد جسمانی و عملی بایستی چگونه باشد؟

نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنج‌های حوزه توانمندی‌های نظامی پایه الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۱۹) ارائه شده است.

جدول ۱۹- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنج‌های حوزه توانمندی‌های نظامی پایه در الگوی تربیت جهادی

مقدار	شاخص
۳۰/۶۰۱	مقدار آزمون مربع کای
۴	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

نتایج جدول (۱۹) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۳۰.۶۰۱) و همچنین سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنج‌های حوزه توانمندی‌های نظامی پایه معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنج‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول (۲۰) نشان داده شده است.

جدول ۲۰- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنج‌های حوزه توانمندی‌های نظامی پایه

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۱	۱۴	مهارت در تاکتیک‌های رزم انفرادی	۳/۳۱
۲	۱۷	مهارت در تیراندازی	۳/۲۱
۳	۱۶	مهارت در به‌کارگیری جنگ‌افزارهای سبک انفرادی	۳/۱۲
۴	۱۸	آشنایی با نقشه‌خوانی و جهت‌یابی	۳/۰۰
۵	۱۵	آشنایی با تخریب و انفجارات	۲/۳۶

نتایج جدول (۲۰) نشان می‌دهد که در میان سنج‌های حوزه توانمندی‌های نظامی پایه، سنج «مهارت در تاکتیک‌های رزم انفرادی» (با میانگین رتبه ۳.۳۱) در رتبه اول و سنج «آشنایی با تخریب و انفجارات» (با میانگین رتبه ۲.۳۶) در رتبه آخر قرار دارد. نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنج‌های حوزه توانمندی‌های جسمانی الگوی تربیت جهادی دانشجویان در جدول (۲۱) ارائه شده است.

جدول ۲۱- نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی سنج‌های حوزه الگوی تربیت جهادی دانشجویان

شاخص	مقدار
مقدار آزمون مربع کای	۵۹/۲۷۵
درجه آزادی	۵
سطح معناداری	۰/۰۰۰

نتایج جدول (۲۱) نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون مربع کای (۵۹.۲۷۵) و همچنین سطح معناداری ($p < 0/001$) تفاوت بین رتبه سنج‌های حوزه توانمندی‌های جسمانی معنادار می‌باشد. لذا می‌توان رتبه‌بندی بین سنج‌های مذکور را انجام داد که نتایج آن در جدول (۲۲) نشان داده شده است.

جدول ۲۲- نتایج حاصل از رتبه‌بندی سنج‌های حوزه توانمندی‌های جسمانی

رتبه	شماره سنج	سنج	میانگین رتبه
۱	۱۹	ایجاد آمادگی جسمانی	۴/۴۷
۲	۲۴	آشنایی با زندگی در شرایط سخت	۴/۱۵
۳	۲۰	مهارت در دفاع شخصی	۳/۳۲
۴	۲۳	اجرای ورزش صبحگاهی	۳/۳۱
۵	۲۱	مهارت در عبور از موانع تاکتیکی	۳/۰۰
۶	۲۲	به کارگیری راپل و موانع اعتماد به نفس	۲/۷۵

نتایج جدول (۲۲) نشان می‌دهد که در میان سنج‌های حوزه توانمندی‌های جسمانی، سنج «ایجاد آمادگی جسمانی» (با میانگین رتبه ۴.۴۷) در رتبه اول و سنج «به کارگیری راپل و موانع اعتماد به نفس» (با میانگین رتبه ۲.۷۵) در رتبه آخر قرار دارد.

۱۰. نتیجه‌گیری

با توجه به بررسی و تحلیل‌های بدست آمده، در الگوی تربیت جهادی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، سه بعد معنوی، اخلاقی و روحی - علمی، فکری و اعتقادی - جسمانی و عملی، توسط متخصصین و صاحب‌نظران این حوزه مورد سنجش قرار گرفته است. نتیجه‌ای که حاصل شده این است که از میان سه بعد محتوایی، تربیتی و مهارتی،

حوزه انقلاب اسلامی از بعد معنوی، اخلاقی و روحی با میانگین ۶/۶۷ در رتبه اول، و حوزه تربیت پاسداری از بعد معنوی، اخلاقی و روحی با میانگین ۳/۷۶ در رتبه آخر قرار گرفتند. لازم به توضیح است به طور کلی از ۶۳ سنجه این سه بعد (نه حوزه) نظر سنجی صورت گرفته است که در میان این سنجه‌ها سنجه «اخلاق اسلامی» با میانگین ۴۳/۹۹ در رتبه اول و سنجه «ایجاد فروشگاه بدون فروشنده» با میانگین ۱۶/۴۱ در رتبه آخر قرار گرفتند.

۱۱. پیشنهادات

- ۱) پیشنهاد می‌گردد مدل مفهومی ارائه شده تبدیل به برنامه تفصیلی و اجرا گردد.
- ۲) پیشنهاد می‌گردد از مربیان و اساتید خبره در اجرای برنامه تفصیلی مذکور استفاده گردد.
- ۳) اولویت‌ها بر مبنای نتایج به دست آمده لحاظ گردد.
- ۴) بعد از یک یا دو دوره اجرای آزمایشی برنامه تفصیلی مذکور مجدداً از دانشجویان نظر سنجی صورت گیرد.

فهرست منابع

۱. ادیب، مریم (۱۳۹۱). *تربیت دینی کودک و نوجوان*. تهران: نشر چشم برای.
۲. آقایی فیشانی، تیمور (۱۳۷۷). *خلاقیت و نوآوری در انسان‌ها و سازمان‌ها*. تهران: انتشارات ترمه.
۳. اکبری، احمد (۱۳۸۹). *فلسفه تعلیم و تربیت*. پایان‌نامه دکتر، دانشگاه آزاد اسلامی.
۴. امام خمینی، کلمات قصار امام خمینی (پندها و حکمت‌ها)؛ نقل از سایت www.hawzah.net/per/k/kalamat.
۵. باقری، خسرو (۱۳۸۰). *نگاهی دوباره به تربیت اسلامی*. تهران: انتشارات مدرسه.
۶. برزنونی، محمد علی (۱۳۹۱). *سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، به سوی سازمانی نهادی با مدیریت جهادی*. مجموعه مقالات همایش نهادگرایی، سپاه و انقلاب اسلامی، مبانی، رویکردها، چالش‌ها و راهبردها. تهران: نشر مرکز راهبردی سپاه.
۷. جوانی، یدالله (۱۳۹۳). *سپاه چیست و پاسدار کیست؟. روزنامه جوان ۱۳۹۳/۰۳/۱۰*.
۸. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳)، *لغت‌نامه*. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
۹. ذو علم، علی (۱۳۸۰). *شاخص‌های تربیت دینی از نگاه قرآن کریم*. قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۰. روح‌بخش زائری، مریم (۱۳۹۱). *تعلیم و تربیت معنوی از دیدگاه امام خمینی*. مشهد: پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حوزه علمیه حضرت رقیه.
۱۱. زارع، ساسان (۱۳۹۳). *مدیریت جهادی، مدیریتی برخاسته از فرهنگ جهادی است*. مجله برهان، ص ۱۱-۱.
۱۲. سقایی سعیدی، جواد (۱۳۸۵). *اصول اساسی برنامه‌ریزی درسی ایرانی*. تهران: نشر رسا نگار.
۱۳. *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)*. مشهد: جلسات شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۱۴. سیف، علی اکبر (۱۳۸۶). *روانشناسی پرورشی نوین*. تهران: نشر دوران.

۱۵. شوبکلایی، مسلم (۱۳۸۹). تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری. *مجله مریان*، سال دهم، شماره ۳۶، ص ۸۹-۹۹.
۱۶. عزیزان، مهدی (بی تا). *سپاه از دیدگاه مقام معظم رهبری*. تهران: انتشارات زمزم هدایت.
۱۷. قرآن کریم.
۱۸. کوشکی، امین (۱۳۹۳). *مدیریت جهادی چیست؟ (با تأکید بر منظومه فکری مقام معظم رهبری)*؛ گروه علوم سیاسی دانشگاه حکیم سبزواری - نقل از سایت www.salamsarbedar.com.
۱۹. مردانی نوکنده، محمد حسین (۱۳۸۱). *تربیت و ویژگی های مریی*، روزنامه کیهان ۸۱/۳/۲.
۲۰. مطهری، مرتضی (۱۳۷۸). *تعلیم و تربیت در اسلام*. قم: انتشارات الزهراء.
۲۱. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴). *تفسیر نمونه*. تهران: نشر دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول.
۲۲. موزر و گالتون (۱۳۶۸). *روش تحقیق*. ترجمه: کاظم ایزدی، تهران: انتشارات کیهان.
۲۳. نجفی، محمدحسن بن باقر (۱۳۶۸). *جواهرالکلام فی شرح شرائع الاسلام*. تهران: دارالکتاب الاسلامیه.
۲۴. نقل از سایت www.khamenei.ir.
۲۵. Hawawini, Gabriel, "Home Country in the Age of Globalization", World Business, ۳۹ (۲), ۲۰۰۴, pp. ۱۲۱-۱۳۵.
۲۶. Gay, LR. (۱۹۹۶). *Education Research: Competence For Analysis & Application* Jersey Upper Saddle Review.
۲۷. Grimmitt, Michael H. (۱۹۹۶). *Religious Education, in Philosophy of Education* ; an Encyclopedia, edited by: J. J. Chambliss, Garland Publishing, Inc., New York and London, P.P. ۵۴۳-۵۴۷.